

САМЧУК Анна Олегівна,
курсантка, Національна академія
Служби безпеки України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
ХОМА Ірина Олександрівна,
старший викладач кафедри романо-
германських мов ННГІ,
Національна академія Служби
безпеки України
(м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІАЛЕКТИЗМІВ ДИСКУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ

Діалектизми як лексичні елементи, що є характерними для уживання на певних територіях, відіграють важливу роль у дискурсі національної безпеки та оборони. Переклад таких одиниць українською мовою у межах спеціалізованих текстів (звітів, аналітичних документів, інформаційних довідок, тощо) потребує чіткого розуміння їхнього значення, походження та вдалого підбору лексичного відповідника для адекватної передачі сенсу.

Діалект загалом – це місцевий різновид мови, тобто говірка, сукупність територіальних мовленнєвих особливостей населення певної місцевості [1]. У мовознавчій традиції виділяються територіальні діалекти, яким притаманна специфічна лексика, фонетика та граматики, а діалектизми, відповідно, – окремі лексичні одиниці, що формують цей різновид мовлення [3].

У контексті національної безпеки важливим є виявлення діалектизмів у матеріалах, що стосуються локальних оперативних ситуацій, військових або цивільних зон, регіональної комунікації та інформаційної взаємодії. Діалектні елементи можуть містити як **змістовий**, так і **ідентифікаційний компонент**, зокрема виконувати роль кодових назв, сигналів або позначень певної групи.

У комунікації сектору безпеки та оборони діалектизми можуть виступати маркерами територіальної приналежності, авторського стилю або внутрішньогрупової кодової комунікації (сленг, жаргонізми тощо).

Різновиди діалектизмів:

1. *Лексичні* (назви предметів, явищ та дій):

бунд (західноукр.) — вал, укріплення.

крижі (східноукр.) — перехрестя.

2. *Фонетичні* (вимова регіонального характеру):

наприклад, зміна голосних (*с* → *е*, *о* → *у*) в окремих говірках.

3. *Словотворчі та граматичні*:

використання суфіксів *-исько*, *-івка* з конкретним локальним забарвленням;

діалектні форми дієслів (*видів, хтів*).

4. *Фразеологічні*: сталі вирази з локальним культурним змістом:
Не перевозь біди через міст! (попередження).

Переклад діалектизмів становить певні труднощі. Завжди існує ризик втрати локальної ідентичності чи стилістичного забарвлення (наприклад, якщо діалектизм має емоційно-контекстуальне навантаження); можливість некоректної інтерпретації або помилкової передачі значення – що в сфері безпеки може мати негативні наслідки для оперативної ситуації. У військовому контексті *помилка перекладу може поставити під загрозу безпеку особового складу, успіх місії або навіть національну безпеку* [2]. Тому перекладач має володіти знаннями регіонального мовного контексту та комунікативної мети повідомлення.

У теорії перекладу виділяють декілька способів передачі діалектизмів: транслітерація/транскрибування, калькування, функціональний аналог, адаптація чи опущення [4]. У дискурсі національної безпеки та оборони ці способи варто адаптувати з урахуванням комунікативної функції (чи має діалектизм бути впізнаним, чи навпаки – мати нейтральне значення); цільової аудиторії; ризиків втрати інформаційної точності або стилістичної маркованості. Слід звертати увагу на такі аспекти:

– локалізацію терміна чи слова: якщо діалектизм відноситься до значущого поняття («розвідник»/«шпигун», «новобранець»/«шостоїший») з регіональним варіантом, переклад має зберегти значення та можливі коннотації;

– тон і стиль: чи слово використовується як кодове/жаргонне; чи воно має емоційне забарвлення, яке важливо зберегти;

– контекст повідомлення: чи це повідомлення для широкого загалу чи внутрішній документ, адже це впливає на рівень формальності й адаптації;

– можливі ризики: неточний переклад може призвести до непорозумінь у поліцейській, військовій або розвідувальній комунікації, що безпосередньо стосується національної безпеки.

Таким чином, діалектизми у сфері національної безпеки та оборони виконують важливу соціально-комунікативну та культурно-ідентифікаційну функцію. Їх переклад потребує чіткого розмежування ситуацій використання: у нормативних документах домінують нейтральні літературні відповідники, тоді як у внутрішньогруповій комунікації доцільним є збереження діалектної форми як маркера солідарності та автентичності.

Методика перекладу діалектизмів у спеціалізованих текстах безпеки повинна базуватися на чітких принципах й алгоритмах, а не лише на імпровізації. Це сприятиме збереженню змісту, стилістичної маркованості та оперативної точності перекладу.

Список використаних джерел

1. Білодід І. К. Словник української мови та ін. [В 11 т.] (1970-1980. *Internet Archive*. URL: [https://archive.org/details/bilodid_slovyk/](https://archive.org/details/bilodid_slovyk/Bilodid%20I.K.,%20Бурячок%20А.А.%20та%20Ін.%20Словник%20української%20мови) Білодід %20І.К.,%20Бурячок%20А.А.%20та%20Ін.%20Словник%20української%20мови.

%20В%2011%20томах.%20Том%2002/page/n289/mode/2up (Дата звернення: 08.11.2025).

2. Денисенко М. В., Удовіченко Г. М. Особливості відтворення військової термінології українською мовою. *Інтелект. особистість. цивілізація.* : НАУК. ПЕРІОД. ВИД. 2023. URL : <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://intelektn.donnueet.edu.ua/index.php/intelekt/article/download/93/95/369&ved=2ahUKewihiPzb6OaQAxXUBdsEHY74FUYQFnoECBkQAQ&usg=AOvVaw0haUrvhPZoOuQ7F9WwSmVS>. (Дата звернення: 08.11.2025).

3. Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій. Київ : НАН України Ін-т укр. мови, 2015. URL : <https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/dialekty-v - synhroniji - ta – diahroniji- tekst - jak - dgerelo-lingvistychnyh-studij.pdf>. (Дата звернення: 07.11.2025).

4. Зінкевич Є. В. Використання діалектизмів у текстах публіцистичного стилю та особливості їх перекладу. *Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови. Факультет лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».* Електронний ресурс : URL: <https://ktpam.kpi.ua/sites/default/files/img/%20курсова%202.pdf>. (Дата звернення: 08.11.2025).